СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК — UKRAINIAN DAILY

РІК LI. Ч. 31. Джерзі Сити, Н. Дж., середа, 17-го лютого 1943. — No. 31. Jersey City, N. J., Wednesday, February 17, 1943. VOL. LI.

ТРИ ЦЕНТИ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ. ПЯТЬ ЦЕНТІВ ЗА ГРАНИЦЕЮ ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ АМЕРИКИ. Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016 4-0807 THREE CENTS IN THE UNITED STATES OF AMERICA. FIVE CENTS ELSEWHERE

РІШЕЛІЄ І ТРИ ІНШІ ФРАНЦУЗЬКІ ПАНЦИРНИКИ ВЖЕ В АМЕРИЦІ

НЮ ЙОРК. — Незабаром буде готова до бою велика французька армада, зложена з 46 кораблів, що піде битись з державами „Осі" по стороні Обєднаних Держав. Саме тепер приплили до Ню Йорку і Филаделфії чотири французькі панцирники, між якими Рішелїє є наймодернішим дреднавтом. Той останній є вже в нюйорській пристані враз з 1,500 моряками, що становлять його залогу. Прибув з Дакару в конвою і був на морі весь час готовий до боротьби з ворогом, але не було до цього нагоди. Зате три дні шаліла величезна буря. Рішелїє, як і три інші французькі воєнні кораблі, будуть відрепаровані в такий спосіб, щоби могли брати участь в боях як вповні боєздатні кораблі. Рішелїє дістане найновіший тип протилетунських гармат. Кораблі прибули ще минулого четверга, але це держано в тайні. Ще є в Дакарі два інші французькі панцирники, як й інші кораблі. Адмірал Фернард, що є на чолі Французької Морської Місії, заповів, що й прочі кораблі, що є в Африці та Західній Індії, приплинуть до Злучених Держав для направ. Також казав, що мораль французьких моряків є висока. Всі бажають чимскорше змірятись у бою з ворогом, що поневолив їх батьківщину.

ТИСЯЧНИЙ КОРАБЕЛЬ ВІД НАПАДУ НА ПЕРЛ ГАРБОР.

ЛОС ЕНДЖЕЛЕС. — Спущено на воду тягаровий воєнний корабель „Едвард Ливинґстон", що має 10,500 тон містоти. Разом з тим проголошено, що це викінчено тисячний корабель у звязку з воєнною корабельною розбудовою, започаткованою від японського нападу на Перл Гарбор.

ТРЕТИНА ЛІКАРІВ ОСТАНЕ В ВІЙСЬКУ.

ШИКАГО. — Заступник адмірала, Рос Т. Мекінтайр, заповідає, що загал мусить рахуватись з тим, що в найліпшому разі верне по війні з війська знову до цивільної практики тільки дві третині покликаних тепер до армії лікарів. Решта остане в армії й маринарці, що їх потребуватимуть.

ПЕВНИЙ, ЩО АЛІЯНТИ ЖИТИМУТЬ У ЗГОДІ.

НЮ ЙОРК. — Сер Годфрей Гаґард, британський ґенеральний консуль, заповідає, що Аліянти не тільки є спільниками у війні, але останутъ ними теж і підчас мира. Каже, що треба памятати, що Обєднані Держави були властиво злучені спільною ціллю, ще заки Злучені Держави приступили активно до війни. А обєднав їх нацизм. Консуль вияв теж своє вдоволення з того, що німці дістають в Росії „дещо з своєї власної медицини".

ЗГИНЕ СЛАВНИЙ ҐЕНҐСТЕР.

ВАШИНҐТОН. — Найвищий Суд не згодився на відновлення судової розправи проти Люї (Лепке) Бухгальтера і його двох спільників, засудженим на електричне крісло. Лепке — це відомий ґенґстер, що його вважали „публичним ворогом ч. 1."

МОРОЗ, ЯКОГО ДАВНО НЕ БУЛО.

НЮ ЙОРК. — За останніх 72 роки було тільки два випадки, що було в Ню Йорку зимніше як в понеділок, коли було девять ступнів нижче зера. Та й це не булоб таке прикре, якби не дув сильний вітер. Та найбільше допік людям брак палива. Наслідком цього є два випадки смерти; знайшли людей нежививх в Стетен Айленд в неопалених кімнатах. Та Асошіейтед Прес нараховує в східній частині міста аж 11 таких випадків.

ЗАМИКАЮТЬ ПРАЛЬНІ НАСЛІДКОМ БРАКУ ПАЛИВА.

НЮ ЙОРК. — Тому, що в Ню Йорку обмежено олійне топливо на 40%, зачинають великі пральні замикати свої підприємства і цілковито звільняти робітників з роботи, або принаймні вкорочувати працю і цілий бизнес. Консолідейтед Ляндріс Корпорейшен проголосила, що замкне усі десять пралень уже з кінцем цього тижня ізза браку топлива. Таким чином потерпить коло 61,000 нюйорських родин, які ті пральні обслуговують. Брак олійного топлива відчувають болюче теж і многі ресторани та шпиталі.

НАЙВИЩИЙ СУД ПОПЕР ПЕТРИЛА.

ВАШИНҐТОН. — Джеймс С. Петрило, голова Американської Федерації Музикантів, дістав з боку Найвищого Суду Злучених Держав потвердження своєї заборони виробловання рекордів для вжитку радія, музичних машин та інших засобів публичної музичної репродукції. Кажуть, що таке зарядження є свого роду „смертельним ударом" для малих радієвих станцій, що послугуються рекордами. Ще далі підкреслюють, що таким робом Петрило став „диктатором" над музикантами, яким може заказати виробляти рекорди та заставити їх бути членами юнії музикантів, в якій він є президентом.

Пані Рузвелт про Ріжницю між „Американськими Комуністами" і „Народом Росії"

СЕЙНТ ЛУІС. — Кореспондент часопису „Ню Йорк Таймс" передає промову пані Еленор Рузвелт, яку вона виголосила до 3,000 студентів Юніверзіті оф Мізурі, де говорила на тему того зміненого світа, з яким матиме молодь до діла по цій війні. Вона зробила різку ріжницю між „американськими комуністами" і народом Росії, що бореться надзвичайно хоробро в обороні своєї землі та тим причиняється дуже багато до перемоги Обєднаних Держав. В часі, коли в Росії нарід так бореться, „американський комуніст" казала пані Рузвелт, „намогається змусити нас робити щось таке, чого ми не хочемо робити". Ось ту ріжницю треба нам усім мати перед очима, казала далі пані Рузвелт, але не тільки нам, але „теж і російському народови і російському урядови".

ЗЛЕ, ЩО НЕ ВМАШИРУВАЛИ ДО БЕРЛІНА В 1918 РОЦІ

НЮ ЙОРК. — Д-р Ян Папанек, чехословацький посол до Злучених Держав, казав у промові, виголошеній в Тавн Гол з нагоди „Юнайтед Нейшенс Дей", що перемога Аліянтів мусить бути така, щоби принесла „цілковите знищення націстівсько - фашистського варварства". Теж зазначив, що демократія мусить бути повернена тим краям, що її мали, а введена до тих, де її не було. Але щоб так сталось, мусить бути привернена свобода краям, поневоленим націстами, як теж не може бути повторена супроти німців поблажливість з минулої війни, коли то Берлін не опинився в руках аліянтських військ. Таке, казав він, не сміє тепер повторитись.

ВІЙНА КОШТУВАЛА В СІЧНІ 240 МІЛІОНІВ ДЕННО

ВАШИНҐТОН. — В січні видав американський уряд на ведення війни $6,254,000,000, або іншими словами: денно видавано на ту ціль у тому місяці по $240,500,000. Таке подає Рада Воєнної Продукції.

ЯПОНЦІ ПРОБУЮТЬ ДАЛІ АТАКУВАТИ

ВАШИНҐТОН. — Урядові комунікати подають, що японці пробують громадити більші повітряні сили на Соломонських островах, щоби бомбардувати американські корабельні достави. Між американськими і японськими летунськими силами є тепер постійні бої. Аліянти бомбардували теж японську воєнну базу на острові Ню Британ.

Націсти Переселюють Жидів

ЖЕНЕВА. — Сюди наспіли вісти, що з околиці польського відпустового міста Ченстохови націстична влада виселила 30,000 жидів. Багатьох з них призначено для вбивства або для примусових робіт. Всіх старих і немічних висилають до Руської Рави в Галичині, де їх мають перебити. Молодших висилають на Полісся й Волинь для будови фортифікацій. Всі жиди зо західньої Польщі, котру цілу прилучено безпосередно до Німеччини, стоять перед загрозою депортації.

НАЦІСТИ ПО ДЕРЖАВАХ САТЕЛІТІВ У ПОЛЯЦІ

ЛОНДОН. — За звітом одного невтрального подорожного по краях, захоплених націстами, німецькі урядовці по всіх тих краях находяться у справжній поляці. Мовляв, урядники в Польщі, Чехословаччині, Румунії й Мадярщині поводяться так, гейби вони були готові втекти кожної хвилі. Хоча місцеве населення старається поводитися спокійно, бо відсіч для них ще далеко, самі німці викликують атмосферу неспокою: позбуваються грошей, накуповують припасів, говорять з фалшивою насмішкою про свій виїзд. У поїздах, що переїзджають через ці краї зо сходу, повно ранених. У краях повно німецьких дезертирів.

ВИБОРИ В ФІНЛЯНДІЇ

ГЕЛЬСІНКІ. — Не дивлячися на воєнний час, фінці відбули вибори президента. Вибрано ним знову Ріста Риті. Його противник, маршал Манергайм, зрікся.

Соціял-демократична партія, що має в фінському парляменті найбільше послів з усіх фінських партій, видала заяву, що тепер нема ніяких перешкод для наладнання мирних зносин між Фінляндією й Злученими Державами.

ЗАМІТНА ПОДОРОЖ АМЕРИКАНСЬКОГО ДУХОВНИКА

МАДРИД. — Прибувший сюди по дорозі до Ватикану нюйорський архиєпископ Спелмен відвідав еспанського міністра заграничних справ, графа Гомеса Хордану. Йому товаришив американський амбасадор Гейз, котрий заявив, що візита була наскрізь диктована куртуазією.

ЙОГО СКРОПИЛИ АМЕРИКАНЦІ.—Японці, що їхали цим троком, не могли жалуватися, що не мали в ньому продуву, після того як їх скропили американці гарматним огнем коло Джіропа Пойнту, на П пуа. На східцях авта засів австралійський вояк.

ВАЖКІ БОЇ З РОМЕЛЕМ У ТУНІСІ

АЛІЯНТСЬКА ГОЛОВНА КВАТИРА В ПІВНІЧНІЙ АФРИЦІ. — Маршал Ромел кинув на американські позиції в секторі Саїд-Сенед на центральному фронті в Тунісі свої найбільше досвідчені сили й проломав американські лінії. Його війська наступали двома колюмнами, з котрих кожна перейшла ніччю коло 18 миль проти впертого американського спротиву. Ворожі повзи, піхота, артилерія й бомбовики брали участь у цій операції.

Кілька миль від провалу Фаїд на захід американські повзи зударилися з німецькими повзами й зчинили один з найзавзятіших повзових боїв цілої туніської кампанії. Втрати по обох боках великі.

Ґенерал Двайт Д. Айзенгавер, головний комендант союзних військ у північній Африці, відвідав фронт і заявив, що він передовсім займеться перегрупованням всіх своїх військ на дивізії; це значить, що в кожній воєнній одиниці будуть різні роди зброї, які мають себе взаємно підтримувати.

АЛІЯНТСЬКИЙ РЕЙД НА ДУНКЕРКУ, КЕЛЬН І МІЛЯНО.

ЛОНДОН. — У неділю вночі британські бомбовики доконали ще одного масового рейду на аліянтські бази. Ціллями рейду були: італійське місто Міляно, німецьке Кельн і французьке Дункерк.

У рейді видно взяли участь сотки літаків; з нього не вернулося 11 літаків.

Був це 112-тий рейд на Кельн, що нині є найбільше бомбардованим містом в Німеччині. Рейд мав на цілі не допустити до відбудовання 250 фабрик, знищених у попередніх рейдах.

БОМБАРДУЮТЬ ПАЛЄРМО НА СИЦИЛІЇ.

АЛІЯНТСЬКА КВАТИРА В ПІВНІЧНІЙ АФРИЦІ. — Літаючі фортеці заатакували в понеділок доки й кораблі в порті сицилійського міста Палерма. Летуни донесли про поцілення бомбами одного великого пасажирського корабля й одного нафтовоза, як також корабельних доків у порті.

Літаки наблизилися до самого міста, закриті грубими хмарами, які скінчилися якраз над самим містом. Як летуни верталися домів, бачили стовпи диму, що підносилися з горіючого міста.

АКЦІЯ ЗА ОБЄДНАННЯ ФРАНЦУЗІВ.

КАЇРО. — Сюди прибув ґенерал Катру, комісар Сирії з рамени Воюючих Французів, котрий, як каже, відбув в Альжірі вдоволяючі конференції з ґенералом Жіро й іншими французькими лідерами.

ЗАГАЛЬНИЙ НІМЕЦЬКИЙ ВІДСТУП НА ПІВДЕННОМУ ФРОНТІ.

ЛОНДОН. — У своїх зусиллях захопити в пастку цілу німецьку армію в околиці Ростова й донецького басейну, червона армія взяла приступом залізниче місто Кутейників, положене коло 50 миль від Озівського моря. За донесеннями червоної армії, всі німецькі війська находяться в загальному відступі. Є теж донесення про вивіз військ і матеріялів з Харкова. Останки південної армії пробують відступити з Новоросійська через вузкий пролив Керч на Крим.

Захоплення Кутейникова перерізало залізницю з Таганрогу, до котрого німці стараються відступити з Ростова.

Далі на півночі червона армія вдарила коло Орла й забрала Дросково.

НІМЦІ ПРИГОТОВЛЯЮТЬ ПУБЛИКУ ДО ВТРАТИ ХАРКОВА.

ЛОНДОН. — Обсерватори добачують заповідь скорого захоплення Харкова, головного українського промислового центру, червоною армією в націстичнім комунікаті про важкі оборонні бої в околиці Харкова та в спробах німецького радія поменшити значіння цього міста.

З головної кватири Гітлера подано комунікат, що німці пробують відбивати російські атаки в закруті ріки Донця та скоротити свої оборонні лінії.

ЗАПЕРЕЧУЮТЬ ПЕРЕНЕСЕННЯ НІМЕЦЬКИХ ВІЙСЬК ЗО СХОДУ ДО АФРИКИ.

ЛОНДОН. — Московський комунікат різко заперечує донесення, що мовлям німецька головна команда перенесла багато війська з Росії на скріплення позицій в північній Африці. Зовсім наоборот, каже цей комунікат, німці перенесли на східно-европейський фронт додаткових 19 дивізій піхоти й три дивізії повзів з Франції, Бельгії й Норвеґії для здержання наступу червоної армії.

КЛОПОТИ НІМЦІВ ЗО СВОЇМИ СОЮЗНИКАМИ.

Контрольоване націстами будапештенське радіо подало населенню Мадярщини вістку, що ворожі німцям „бунтівники" в Хорватії доконують у багатьох місцевостях контраатаків на сили держав Осі. Їх саботажова акція проти залізниць і звичайної дорожної комунікації сильно перешкаджає військовим операціям. „Бунтівники", мовляв, важко побороти, бо вони мають часто оборонні позиції високо в горах.

"SVOBODA" (Ukrainian Daily)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays, Mondays and holidays by the Ukrainian National Association, Inc., at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 3, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

Письменний текст оголошення має бути в адміністрації 48 годин перед появою числа, в котрім оголошуючий хоче мати своє оголошення.

За оголошення редакція не відповідає.

За кожну зміну адреси платиться 10 центів.

З Канади належить посилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", P. O. Box 346, JERSEY CITY, N. J.

ЗА СПРАВЕДЛИВІСТЬ ДЛЯ ВСІХ

Нова радіова промова президента Рузвелта, як це буває тепер з кожною новою промовою президента, приносить теж і той новий матеріял, з якого можна судити, яка буде політика Злучених Держав по війні, а властиво, до чого Америка буде змагати при мировім столі. Спершу президент говорив про воєнні змагання. Але вже не про те, що Америка стала „арсеналом демократії", як це бувало давніше, а тільки про те, що Обєднані Держави рішені довести війну до „безумовної здачі" ворогів, та що прийде той день, коли переможні сили Аліянтів появляться на вулицях Берліну, Риму і Токія. Як знаємо, наш президент не звик говорити про щось таке, на що ще не настала відповідна пора. Колиж він нам тепер заповідає, як то наше військо буде машерувати вулицями Берліна, Риму і Токія, то значить, що підчас конференції в Касаблянці повзято вже такі воєнні пляни, щодо яких є певність, що вони будуть виконані. Ось і тому президент заповів інвазію Европи. І то в цьому році, рівночасно в кількох місцях, як цього буде вимагати стратегія. Ось так, як бачимо, вимога „безумовної здачі" не є голословною; вона стає дійсністю.

Значить, що хоч війна ще може потривати довго, та бути ще дуже коштовною і болючою, то проте вона таки принесе перемогу тим, що хочуть завести в світі краще життя. Бож те останнє є найважніше. За те і міліони проливають кров! Ось тому і таке важне, коли президент викладає в популярний спосіб, що треба під тим кращим життям розуміти. Коли він каже, що вояк на фронті бореться за те, щоб міг жити по війні після своєї вподоби, себто, щоб міг сказати, що йому хочеться, та читати чи слухати те, що йому подобається. Та щоб свастика чи яка інша ознака грубої сили і нетерпимости не висіла над нами. Та щоби мали ми нагоду чесно працювати і заробляти на щоденний хліб. Щоб нас ні наших дітей вже більше не затягали у воєнні ряди, щоби знову змагатись з якоюсь грубою силою. І щоб усі ми могли жити на волі, в свободі. Отже, каже президент, так має бути з усіми, бо тепер у світі один одному став сусідом. І на це треба памятати підчас нарад мирової конференції, каже президент. Тому треба поступати так, щоби була справедливість для усіх, для всього людства, бо інакше не мине світ нова світова заверуха і трагедія. І треба запобігти тому, казав президент, щоби в будучині ніяка влада в світі не могла допускатись масових мордів над своїми людьми, як це бувало чи є тепер. Сили варварства, казав президент, мусять бути цілковито знищені — в цілому світі. В Азії, Африці та в Европі.

Думаємо, що ось такі слова президента, це великий лік на зболілі душі усіх поневолених і гноблених народів. У них є теж і певна розрада для українського народу, коли думати про те варварство, яке український нарід переносить і переносить.

Мирові Претенсії Виходять Наверх — Поволі

Дипломатичні круги в Вашингтоні живо заціклавлені фактом, що совєтська амбасада в Вашингтоні поширює через своє інформаційне бюро англійський переклад передовиці з „Правди", офіціяльного органу центрального комітету все-союзної російської комуністичної партії, про відносини між Росією й прибалтійськими краями.

Цю статтю дипломатичні круги в Вашингтоні називають найрішучішим піднесенням претенсій до Литви, Естонії, Латвії, як теж до Басарабії, що колись належала до Румунії. Стаття, підписана Давидом Заславським, одним з редакторів „Правди", а притокою до появи цеї статті була видно стаття Константина Бравна в вашингтонській газеті „Стар", що мовляв Росія шукає широких територіяльних добутків, а передовсім хоче добитися посідання Румунії й прибалтійських республик. Константин Бравн писав у своїй статті, що російські заходи великі держави повинні ще передискутувати, себто що російського домагання не можна приняти мовчки, хоча Бравн видимо годиться на відступлення Росії Басарабії.

„Правда" писала: „Константин Бравн чемно робить нам в імені невідомих американців дарунок з Басарабії. Чому він не мав би зробити щедрого дару з Каліфорнії або Аляски Злученим Державам? Чиж не існують ще цікаві люди, які готові подарувати совєтському союзові частини його власної території, як наприклад балтійські републики? Ці люди вдають, що вони не знають, що основний закон нашого краю, конституція совєтського союзу, зафіксувала звязки між цими републиками й іншими републиками союзу та що червона армія по геройськи воює за честь, незалежність і цілість нашої держави".

Висказавши так заяву, що совєтський уряд уважає прибалтійські краї й Басарабію складними частинами совєтського союзу, за яких приналежність до Росії навіть мови бути не може, „Правда" щодо інших країв покликується на заяву Сталіна з 6. листопаду 1941. року, в котрій він сказав: „Ми не маємо й не можемо мати ніяких таких воєнних цілей, як захоплення чужих територій або поневолення чужих народів — чи народів і територій в Европі, чи народів і територій в Азії... Нашою ціллю є визволити наші території й наші народи від німецького фашистівського ярма. Ми не маємо, і не можемо мати, таких цілей, як накинути нашу волю й наш режим славянським, і іншим поневоленим народам Европи, котрі ждуть нашої помочі.

„Нашою ціллю є помогти тим народам у їх боротьбі за визволення з Гітлерівської тиранії, а потім дати їм можливість упорядкувати своє життя на своїй землі так, як її хочеться, з повною свободою. У внутрішні справи інших держав не буде ніякого вмішування".

У дипломатичних кругах вважають цю дискусію виплином подій на сході Европи: з огляду на скорий наступ червоної армії стане правдоподібним, що червона армія дійде до границі Басарабії та балтійських републик. Чи має вона тут задержатися як перед чужою територією, на яку не вільно входити без її дозволу уряду, чи буде їх уважати за свою територію, на яку вона може входити, не питаючися чужого дозволу? Зо заяви „Правди" видно, що совєтський уряд уважає територію балтійських країв і Басарабії за свої території, получені нероздільно зо совєтським союзом. Не треба отже йому питатися ні румунського уряду, ні литовського, ні естонського, ні лотишського.

Проти цього становища совєтського уряду стоїть становище заграничних представників прибалтійських держав. До певного ступня це становище піддержане американським урядом через це, що він їх за представників прибалтійських держав признає, ба навіть, можна сказати, фінансує. Цим разом однаке департамент стейту відмовився на жаль дати заяву, як само він ставиться до питання відношення Росії до прибалтійських держав.

З боку совєтського уряду й представництва заява теж неповна. Не сказано, яке відношення його до західних українських земель. Коли совєтський уряд підносить претенсії до Басарабії, Литви, Естонії й Латвії, як складових частин совєтського союзу, то чомуб уже не сказати свого становища до західних українських земель? Чи їх совєтський уряд уважає теж за частину совєтського союзу? Чи може уважає їх за чужий край, що може порядкувати собою по своїй волі? Чи за край, що належить до Польщі? Чи може за край, за посідання котрого ще можна з кимось подискутувати?

Програма Відновленої Польщі

На днях ми одержали з Ню Йорку памфлет п. з. "Program for People's Poland". („Програма Народової Польщі"), в якім є представлена програма відновленої Річипосполитої. Подаємо її тут в скороченню для загальної інформації.

Цей документ був сформований таки в занятій німцями Польщі, в підземеллю, і тайним шляхом дістаєсь до польського уряду в Лондоні, а відтак до Ню Йорку.

Він претендує бути виявом спільних аспірацій і домагань зорганізованого руху польських робітників, селян, бюрових урядників і професіоналістів.

Внутрішня політика Польщі, як виказує цей документ, є основана на принципах політичної, соціяльної й економічної свободи. В зовнішній політиці відновлена Польща думає віддати себе всеціло для справи задержання тривалого миру в світі.

В теперішній хвилі Польща представляється величезним концентраційним табором. На ній тяжить залізна рука німецької окупаційної влади. Мимо репресій, дух історичної Польщі однак не загибає. Він живе в підземеллях. Його піддержують тисячі заговірників проти німецької влади, які скрито видають часописи, летючки і розповсюднюють їх по цілім Генерал Губернаторстві. Польща переходить тепер свою Голгофту, не менш страшну від тої, що її українці пережили.

Під немилосердним натиском окупанта публична опінія в Польщі однак консолідується. Німецька інвазія злучила проти себе всі польські політичні партії, які перед війною, подібно як в давнині розвалювали Польщу і творили її немічною проти зовнішнього ворога.

Але вертаймо до документу. Не є він офіціяльним маніфестом польського уряду на вигнанню. Є він лише виявом публичної опінії, волі більшости польського народу.

І так, першим обовязком першого уряду відновленої Польщі малоб бути проголошення політичних і соціяльно-економічних принципів, які булиб основою нової Річипосполитої. Народний уряд мавби проголосити слідуючі реформи:

Аграрна реформа. Великі посілости будуть розпарцельовані між селян. Ті землі будуть під наглядом і контролею комунальних і окружних комітетів.

Держава привластить собі індустріяльні підприємства, які є готові до соціялізації, і вжие їх для добра громад.

Фінансова система буде зреформована так, щоби фінансові тягарі були справедливо розподілені між ріжні групи суспільства.

Всі польські горожани, які зрадили Польщу і служили інтересам окупанта, будуть строго покарані. Спеціяльні трибунали судитимуть державних урядників і мілітаристів, які перед війною були відвічальними за промахи, внаслідок яких ціла держава потерпіла.

Народний уряд заведе нову виборчу систему, основану на демократичних правах, і установить республиканську демократичну конституцію, яка запевнилаб населенню вплив на політику уряду.

Льокальна самоуправа зістане поширена. Робітничі юнії, як рівнож управи індустріяльних організацій і кооператив матимуть відповідне слово в політиці краю.

Населення буде користати зі свободи слова і зможе організуватися політично, соціяльно і культурно на демократичній основі.

Однакова нагода кожному горожанинови Річипосполитої здобути освіту і університетське образування безплатно.

Рівне право всім льояльним горожанам, без ріжниці до якого віроісповідання або народности вони належать.

Всі німці, які осіли на польській території, особливо ті, що мають на цілі германізувати Польщу, будуть вислані до Німеччини.

Реорганізація соціяльної системи усуне економічні причини ворожнечі між національними групами. Це особливо відноситься до жидівського питання, бо подібна реорганізація облегчить концентрацію жидів в торговлі і комерсії, як рівнож усуне інші економічні нерівности.

Дальше, пишеться в тім документі, польська республика буде членом федерації вільних европейських народів, ціллю яких буде поборювати всякий агресивний рух в Европі.

Важною точкою в новім соціяльнім ладі в Польщі є — державна колективізація ріжних підприємств, установ й індустрій. В першій мірі будуть сколективізовані індустрії звязані з державною обороною, як рівнож транспортаційна система в краю. Менші підприємства будуть під контролею державних корпорацій, які уряд установить для кожного рода індустрій. Ріжні фахи будуть зорганізовані в кооперативні тіла.

Посілости великих землевласників будуть сконфісковані без винагородження. Деякі посілости будуть перетворені в експериментальні господарства.

Повище отже представляє вкороті найважніші точки наміченого нового ладу в повоенній Польщі. Для польського народу це неабияка зміна на краще.

Як відомо, перед війною Польща не була демократичним краєм. Диктатура уряду в Варшаві болюче відбивалася на всіх мешканцях Польщі. Зворот до демократичних принципів отже є пожаданий. Залишається питання, яке місце займуть українці, які перед війною находились під польською кормигою. В повище наведеній програмі про українське питання нема ні слова згадки, хоч це питання повинноб бути найважнішою справою відновленої Польщі.

Виходить отже, що поляки уважають це питання маловажним, і хоч не говорять про передвоєнні границі Польщі в тім документі, все таки уважають Галичину, Холмщину, Полісся, Волинь, Підляшшя частинами корінної Польщі.

Якщо Польща дійсно бажає стати демократичною державою, українське питання повинно стати на першім місці її теперішньої програми, хиба що вона далі думає, що український визвольний рух можливо буде здусити пацифікаціями як перед війною.

Будуча Польща буде лише тоді сильною, коли це важне питання буде полагоджене рішучо в користь українців. В противнім випадку новий політичний лад у відновленій Польщі не принесе її бажаних наслідків. — („Канадійський Фармер").

ГЕНЕРАЛ ГЕРШІ, начальник військового побору, заявив оноді перед військовим комітетом палати послів, що протягом трьох місяців треба буде покликати до війська й жонатих мужчин з дітьми.

ІВАН ФРАНКО

Основи Суспільности

Повість

44)

— Друже мій, — відповів п. Калясантій, — твоя критика щира і з доброго серця плине, але даруй, що я покищо не зверну на неї уваги. Ясна річ, чоловік жиє, то й мусить із ріжних речей хліб їсти. Ні. На все свій час. Був час на джокей-клюб, на турф, на перегони й кінські касина, тепер прийшов час на що інше. І в тебе те саме буде.

— О, Тадик уже й тепер за чим іншим озирається! — промовив пан Еміль. — Знаєте, він на серio підготовляє собі ґрунт для кандидовання до сойму з курії більших посілостей у Н-ськім повіті! І вже має шанси.

— А, гратулюємо! гратулюємо! — роздались оклики з усіх боків.

— Передчасно, други мої, передчасно! — з гумористичною повагою промовив Тадзьо.

— А знаєш, Тадик! Ідея! Адже між нами тут є аж чотири твої будучі виборці. А в цілім окрузі, здається, всіх виборців двадцять чотири. Значить, маєм тут перед собою шесту частину свого виборчого округа. Ну, що? Скористай із нагоди! Скаптуй нас для своєї кандидатури! Спропагуй нас для своїх ідей! Виложи перед нами своє політичне „кредо"! Адже кандидатську промову вже маєш готову і бодай в головних зарисах уміти її напамять.

— Справді, ідея! Славно! озвалися голоси. — Ну-ко, Тадик, вилізай із кандидатською промовою! Витовкмачуй своє переконання, свою віру!

Тадзьо виступив насередину й випрямився.

— Панове! Я не від того. Тільки застерігаюсь... Мільконе розумійте мене: я кандидатських промов не укладаю й не вчуся. Переконання, добре! Але коли віра, то віра. Коли вірите в те, в що я вірю, то вибирайте мене, а не вірите, воля ваша. Але аргументів від мене не жадайте. Віра не потребує аргументів. Хай дурні та обмежені голови бавляться аргументами. Між розумними людьми вони непотрібні. Руштовання непотрібне при готовій будівлі.

— Браво, Тадик, браво! Зачинаєш бути фільософом! — скрикнув Адась.

— І то власне тоді, коли відкинув льогіку! — злобно додав пан Калясантій.

— Моє переконання, віра, коротке й ясне: я шляхтич, рільник і поляк. Значить, політика моя мусить бути шляхетська, аграрна й польська. Чи маю вияснити, що заключається в кожнім із тих постулятів?

— Можеш не мучитися, — вкинув п. Калясантій. — Це ще в XVIII віці вияснили Торговичани.

— Торговичани! — з сарказмом повторив Тадзьо. — То не джентельменський маневр, Кайцю! Назву цю окричали, кожний при цьому слові думає собі Бог зна що злого, зраду, продажність, підлоту... А за тим шумом пустого слова тратиться властивий змисл річи. Чи Торговичани хотіли того самого, що я хочу, чи розуміли так само нашу справу, як я розумію, цього ані я не знаю, ані ти не знаєш, ані ніхто з нас не знає. А таким словом ти тільки полошиш уяву слухачів і не даєш їх розумови нічогісінько.

— Браво, Тадик! Бравіссімо! загукали паничі.

— Алеж це безсумнівний парляментарний талант.

— Ов, Кайцю! Зрізав тебе!

— О, здрібніла наша нація! — промовив Едзьо крізь ніс, персифлюючи вірменський вимову. — Пан Калясантій-дід, як їхав чвіркою, то носом браму відчиняв, а пан Калясантій-унук дає собі ніс натягати на старі літа!

— Ех, Едзю! — трошки сердито промовив пан Калясантій. — Ти певно думаєш, що ти сказав щось дуже нове й дотепне.

— О, зовсім ні! Але й старі дотепи можуть нераз добре характеризувати наше молоде покоління.

— Годі вам, годі! — почулися голоси. — Дайте скінчити Тадзеві!

— Мені ніщо й кінчити! — мовив Тадзьо, сідаючи. — Коли кажу: шляхетська політика, то розумію це не так, щоб шляхта мала всю політику визискувати на свою користь. Навпаки, хай користають і інші стани, але під одною умовою: тільки через шляхту! Тільки з рук шляхти мусять вони приймати всякі добрі встанови, всякі пільги, всякі користи. Тільки від шляхти повинні виходити всякі внески в тім дусі. Коли не-шляхтич поставить який внесок, що йде до загального добра, шляхта повинна або вбити його в зароді, відкинути, або адоптувати, підняти на своїх руках, пустити у світ під своєю фірмою. Всі верстви повинні привикнути до того, щоб уважати шляхту за свого опікуна, добродія, за одинокий політичний дозрілий і сильний елемент, за одиноку силу, котра спосібна до дійсної позитивної політичної роботи.

Знов роздалися брава, тим разом уже зовсім неіронічні й не жартовливі, а д-р Альфонс гаряче стиснув руку свого будучого товариша по політиці.

— Слухай, Тадзю! — сказав він. Мій комплімент! Я досі не знав тебе.

— Надіюсь, що пізнаємось, — промовив Тадзо, кланяючись і стискаючи його руку. — А коли я рільник і хочу вести політику аграрну, то що це значить? Чи це значить, щоб у нас міст зовсім не було? Фабрик не було? Промислу не було? Навпаки! Розвій міст і промислу і фабрик пожаданий для нас, але не пожадана перевага тих елементів. Я рільник, значить, я консерватист у справах політичних і суспільних. А консерватист, це ще не значить: безоглядний прихильник стану посідання. Ні, тільки прихильник основ, основних принципів того ладу, в котрім шляхта є справді шляхтою, є чолом, є основою суспільности! Міста, промисл, фабрики, це супроти нас елементи революційні, а властие деструкційні, і для того ми мусимо держати їх цупко в означених для них рамах, прикроювати їх розвій так, щоб він ішов рівнобіжно з нашими інтересами, але не підкопував їх.

— А як гадаєш, друже, — запитав нараз Калясантій, — що буде трудніше: чи винайдення формули для такої політики, чи квадратура кола?

(Дальше буде).

Як Розумно Їдять Американці

Відомий Американський Інститут Публичної Опінії, що робить розсліди в різних політичних справах, занявся недавно розслідом зовсім неполітичного питання народнього харчування в Америці. Питання отже, яке можна назвати простим, бо воно відноситься до найбільше основного питання людського життя, але яке треба всетаки признати неменше важним.

Що заставило Інститут д-ра Ґелопа занятися цею справою, можемо легко догадатися. Адже йде тепер в Америці пропаґанда за здоровля та його вагу для воювання. З другого боку, рівночасно з тим, іде пропаґанда за щадження засобів поживи, подиктована вимоґами достави харчів для армій і аліянтів. З третього боку нарешті звертають населенню увагу на недостачу лікарів і шпитальних доглядачок: мовляв, як заслабнеш, не дістанеш так скоро лікаря, як давніше; отже стайся не хоріти, старайся бути здоровим. Щож вийде як найважніша справа серед таких умовин, як не питання: як властиво відживляються пересічні люди цього краю?

Аби перевести такий розслід за харчування, Американський Інститут Публичної Опінії мусів вперед усего встановити якісь мірила, за якими би можна судити вартість відживлювання поодиноких людей. Взяв він для цього мірила, які поручає людям Бюро Домашньої Господарки при Департаменті Рільництва, інші подібні мірила знавців харчування. Потім Інститут Публичної Опінії поділив усі харчі на ґрупи й допитувався, на стільки люди споживають харчі кожної ґрупи в відповідній скількости.

Показалося при тому, що овочів і сирої зеленини не їсть 45% населення. До цеї ґрупи поживи належать: помідори („томато"), цитрусові овочі (помаранчі, цитрини, тощо), зглядно їх соки, далі сира капуста й салатова зеленина.

До другої ґрупи зачислено яйця. Знавці радять їсти людині одно на день. Тільки 48 процентів виповнило цей вимог.

Третя ґрупа: молоко, сир, масло. 34% їх не вживали.

До четвертої ґрупи зачислено ярину зо зеленим і жовтим листям. 25% американського населення її не їсть.

Мясо становить пяту ґрупу. За мясо уважається й рибу й дріб і дичину. 12 процентів населення його не їсть.

Іншої ярини, такої як картофлі, не їло 8% населення. Хліба й каш не їсть 3% населення.

Підсумовуючи висліди своїх розпитів, Інститут каже, що видно найбільші недостачі американське харчування виказує в ґрупі цитрусових овочів і сирих зеленин, яєць і молочних продуктів. Кампанія урядів здоровля за їдження більше зелених і жовтих ярин робить на населення певне враження, коли три четвертини населення придержується правил щодо споживання зеленини. Що тільки 12 процентів американців не їсть мяса, це характеризує американців як мясоїдний народ.

Інститут Публичної Опінії не обмежився цим розслідом. Він порівняв теж харчові звички американського населення з його маєтковим станом. Поділив він населення на три ґрупи щодо приходів і дивився, які недостачі помітно в різних доходових ґрупах. Показалося, що між різними доходовими ґрупами існують різні вагання щодо їди: найбільше недостач у харчуванню слідно в низько-доходовій ґрупі щодо споживання цитрусових овочів і зелених ярин, далі щодо яєць, молочних продуктів і жовтих ярин.

Узяв наконець Інститут Публичної Опінії під увагу й ґеоґрафічні округи, порівнюючи під зглядом звички відживлювання населення в Новій Анґлії й середньо-атлянтійських стейтах, з відживлюванням на заході, півдні, в центральних стейтах і на далекому заході.

Не брав видно Інститут під увагу порівнювання відживлювання старих американців з відживлюванням нових американців, що в цьому або попередньому поколінню прибули до Америки. Такий розслід певно був би відкрив ще більше цікавих явищ, бо, як можна догадатися, власне серед іміґрантів пропаґанда різних американських установ, що стараються поправити харчові звички населення, роблять найменший поступ.

Дж. Малей.

АМЕРИКАНСЬКИМ ВОЯКАМ В ДЖУНҐЛЯХ ПОТРІБНО НОЖІВ

(ОНА). — До нічного клюбу Франціішка Мартінелі в Сан Франциско зайшло недавно кількох американських вояків, що повернули з островів Тихого океану і в розмові казали, що нашим воякам в джунґлях конечно потреба ножів. Потрібують не тому, що може їм не стає зброї, але, казали, що звичайний різницький ніж іде в джунґлях на вагу золота. Американська піхота має баґнети, але є деякі частини в американській армії, що таких не мають. Цим власне придалисяб різницькі, або інші ножі, більші від звичайних ножів.

Повернувші з островів Тихого океану американські вояки кажуть, що боротьба і життя в джунґлях має цілком інші закони, правила і вимоги ніж де інде. Там без ножа рушитись ніде не можна. І то не лиш у воєнні але й в звичайні, мирні часи. Кажуть, що одного разу ніпонці ранили одного вояка з американської патрулі і його треба було відпровадити до найближчої лікарської станиці. Цю справу доручено другому американському воякови і він помагав раненому. Дорога була далека і ранений в дорозі так занедужав, що його треба було нести. Здоровий вояк ніс хорого доки міг, але нарешті змучився і не знав, що саме йому робити, чи лишати хорого і йти шукати помочі, чи просити автохтонів, щоби помогли занести раненого до станиці. По короткій надумі він рішився попросити автохтонів, але вони згодились віднести хорого до станиці тільки під одною умовою, що він віддасть їм свого баґнета.

Другий вояк з повітряної фльоти оповідав, що він одного разу відбився від своїх і перебував в джунґлях кілька днів. При повітряній фльоті вояки не мають баґнетів і він казав, що був би дав не знати що за звичайний ніж. Я, оповідав цей вояк, мав з собою цвібак і консерви, але не мав їх чим отворити і мусів ходити голодний кілька днів. Інший вояк американської повітряної фльоти оповідав, що він одного разу опинився на ворожій території і через те, що не мав при собі ножа, то мало життя не втратив, бо в джунґлях ви всього можете сподіватися. Наприклад, не знаєте звідки на вас може наскочити японець, який зовсім не виглядає на вояка, а як ви тільки відвернетесь в противну сторону, то він вас ножем заколе. Ніпонці є народ дуже скритий і йому не можна вірити. Перед ним все треба матися на осторозі і не спускати його в джунґлях з очей.

Оповідання американських вояків про потребу ножів в джунґлях на островах Тихого океану так поділали на властителя нічного клюбу в Сан Франциско, що Мартінелі рішився помочи американським воякам на свою власну руку. Він пішов до складу, де продаються різницькі ножі і хотів закупити кілька пак та вислати нашим хлопцям, але показалося, що в складах не було ножів, потрібних американським воякам на островах Тихого океану. Власники скаржились, що вони взагалі малощо можуть тепер купувати. Вся сталь йде тепер в Америці на виріб зброї, а цивілі мусять обходитись без ножів.

Ф. Мартінелі, який має в армії сина і три сестрінки, не перестав журитися, що нашим хлопцям в джунґлях треба ножів. Він почав збирати їх таки в своїх приятелів і передавав до армії. Одного разу про це довідався лідер орхестри К. Кайзер і сказав пару слів на радіо. Якщо маєте дома непотрібний вам ніж, говорив він, то вишліть його до Ф. Мартінелі в Сан Франціско, а він передасть його для американських вояків, що полюють на ніпонців в джунґлях. Кайзер сказав це на радіо пів-жартом, але публика так на це зареаґувала, що за кілька днів гостинниця пана Мартінелі в Сан Франціско була засипана найріжнішого роду ножами. Люди присилають ножі з цілої Америки і просять, щоби передати їх нашим воякам. Мартінелі каже, що почтою приходять ножі турецькі, ніпонські, штилети, ножі ловецькі, різницькі, фармерські, скавтські, ножі з золотими ручками і такі, що були вироблені в часі громадянської війни в Злучених Державах.

Мартінелі каже, що він напитав собі клопоту, бо ножів приходить така велика скількість, що він з дружиною й прислугою не можуть ради їм дати. Він їх пакує в окремі пакунки і передає до військового складу до пересилки на острови Тихого океану для армії Злучених Держав. Команда за це йому й публиці сердечно дякує і каже, що американські вояки загально є добре озброєні, але воєнний терен на островах Тихого океану є такий незвичайний, що надіслані громадянами ножі вже висилаються бо вони нашим воякам можуть дійсно там придатися.

З ЖИТТЯ ГРОМАД І ОРҐАНІЗАЦІЙ

ГЕМТРЕМК, МІШ.

Гостинний вечерок.

Закінчуючи цілорічну орґанізаційну працю 26. відділу С. У. А., яка під кожним оглядом випала успішно, членки відділу, оцінюючи працю своїх бувших урядничок влаштували в їх честь вечерок. А це в честь предсідниці п. Прокопович, заступниці п. Голенді, рек. секр. п. Сагара, фін. секр. п. Джозеф, касієрці п. Байло, корес. секр. п. Шандак. Та гостина відбулась 28. січня в Українській Хаті при Ґрейлінґ вулиці.

На вечерок прибуло поважне число членкинь. Були також представниці з інших відділів С. У. А. та деякі визначні гості. Вечера була зладжена на український лад, а занялись нею наші щирі і працьовиті господині: Ю. Кульчицька, К. Крупка, М. Владика, А. Зинюк, М. Ткачук.

По смачній вечірі нововибрана предсідниця, пані Стецько, привитала бувших урядничок та усіх членок С. У. А. і гостей, а на провідницю цеї гостини покликала паню Михальчук, котра знову згадала про визначну працю бувших урядничок, яку вони виконали протягом минулого року. Спільно з членками 26. відділу С. У. А. урядили 5 підприємств, з котрих придбано до каси $798. З чого видано $524 на ріжні цілі, як американські так і українські. Теж закуплено 100-доляровий бонд Державної Оборони. Хоч многі з наших членок тепер працюють в фабриках при виробі воєнного знаряддя, то все знаходять хвилю часу і для громадської праці.

Відтак покликувала до слова майже всіх членок 26. відділу, а вони висказували щирі слова для бувших урядничок. А декотрі надмінювали, що як урядннчки кооперують з усіми членками, то тоді орґанізаційна праця має повний успіх як з моральної сторони, так і з матеріяльної.

Дальше покликано до слова касієрку Дітройтської філія С. У. А., паню Стисловську, котра теплими словами зложила признання бувшим урядничкам, заявила, що 26. відділ С. У. А. був і є активчий в філії.

Від 5 відділу С. У. А. говорила предсідниця, пані Сиділо. Сказала, що бувші уряднички на чолі зі своєю предсідницею вели свою працю дуже гарно. Також з 5. відділу говорила пані Голуб, що піднесла, що членки 26. відділу поступили дуже гарно, коли так доцільно піднесли працю своїх провідниць. Від 37 відділу С. У. А. довшу промову висказала пані Козаченко, підкресляючи, що членки 26. відділу, навіть і в той важкий воєнний момент не упадають на дусі, але активно працюють в користь нашої Америки і помагають їй у воєннім змаганню.

Відтак панна Піцак з Ню Йорку, що перебуває в Дітройті і загостила на вечерок, щирими словами витала усіх присутних та заявила, що почувається надзвичайно рада бути на такій приятельській гостині та прислухуватись таким щирим промовам.

Тепер провідниця покликувала до слова усіх бувших урядничок, котрі в своїх промовах дякували за таке гарне вшанування їхньої праці й за таку спільну кооперацію членок, що ревно помагали їм в їхній праці.

На прикінці програми говорила ще нижче підписана про теперішні обовязки української жінки в Америці. Відтак пані Стецко, закінчуючи гостинний вечерок, подякувала присутним, що прибули, та згадала за українські сироти в Филядельфії. На ту ціль присутні зложили $15.

Ось так закінчено цей гостинний вечерок в честь наших бувших урядничок. Він певно останеться у довшій памяти всіх присутніх, а тим більше в наших урядничок, котрі тепер будуть цілком певно ще краще працювати в користь С. У. А. та взагалі для добра народньої справи.

Катерина Хомяк,
секр. 26. від. С. У. А.

НЮ ЙОРК, Н. Й.

З іменин на Червоний Хрест.

З нагоди 50-літніх іменин, які влаштували приятелі й знайомі для Івана Галичина, касієра Тов. Дністра, відділу 361 У. Н. Союзу, в неділю, 7. лютого, зібрано на Американський Червоний Хрест $30, які будуть передані до Комітету Злучених Орґанізацій міста Ню Йорку, що саме тепер веде кампанію за фондами на Другий Воєнний Фонд АЧХ.

НЮ БРИТЕН, КОНН.

Українсько - Американська Воєнна Допомогова Орґанізація.

В останнім місяці завязалась при місцевій українській парохії так звана Українсько - Американська Воєнна Допомогова Орґанізація. Ціллю цеї орґанізації є допомога Американському Червоному Хресту.

Вибрані такі урядниці: Анна Салабай, предсідниця; Катерина Криницька, заступниця; Олена Присташ, рекордова секретарка; Анна МекКалун, фінансова секретарка; Дороті Котик, касієрка; Олена Піх і Марія Карбівник, пресові дописувачі.

Членкиці, котрих є до цього часу 43, будуть виробляти бандажи для Червоного Хреста, а також для вояків рукавички, скарпитки і т. п.

Орґанізація задумує влаштовувати теж і ріжні підприємства, з яких доходи будуть призначені для А. Ч. Хреста.

ЛИСТУВАННЯ РЕДАКЦІЇ

Й. П., Балтімор, Мд. — Очевидно, що книжку читали. Теж пороблені відповідні кроки щодо того, про що питаєте.

Я. Г., Ню Гейвен, Конн. — Подайте Галичина, Західна Україна. В ґорожанські папери вписують як державну попередну приналежність ту державу, яку тепер Америка визнає. Щодо того є виразна постанова департаменту стейту. Значить, коли іде про "nationality". А де мова про "race", там треба всюди подавати "ukrainian", бо тут мова тільки про національність, а не державчу приналежність.

МОГАНДАС К. ҐАНДІ, гіндуський провідник, що вийшов на 21-дневий голодовий страйк для протесту проти осаджування земляків за колючі дроти в палаті Аґа Хана в Пуні. Йому 73 роки, але він запевняє, що він не має цілі заголодитися на смерть.

ЧИТАЙТЕ УКРАЇНСЬКІ КНИЖКИ І ҐАЗЕТИ БО ЧАСТЕ ЧИТАННЯ ВЕДЕ ДО ПРОСВІТИ, А ПРОСВІТА — ЦЕ СИЛА.

ВСТУПАЙТЕ ГРОМАДНО В ЧЛЕНИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ.

ПАРТИЗАНИ ЗАХОПЛЮЮТЬ МІСЦЕВІСТЬ.— Світлина представляє партизанів, що захоплюють місцевість, прогнавши з неї націстів. На вулиці лежать націстичні трупи. У центрі світлини партизан схиляється підняти якийсь риштунок, якого націсти вже не будуть потребувати. Світлину зняте десь в околиці Орела.

Проф. Микола Чубатий.

Духове Життя Українського Народу по Першій Світовій Війні

(Картини нової історії українського народу).

34)

15. Преса та українська книжка.

Друковане слово книжка та преса є не тільки живим лучником поміж членами одного громадянства, але також і передовсім виразником заінтересовання громадянства духовою поживою та нуртуючих серед нього струй. При повній свободі преси друковане слово є теж викладником публичної опінії. Останню чинність повнить передовсім незалежна преса, сперта тільки на матеріяльній силі своїх читачів, на передплаті. Ріжні недомагання мала старокраєва преса — скупі розміри, слабий та за мало скорий та справний інформаційний апарат, натомісць вона мала одно, чого бракує переважній частині світової преси а це повної незалежности, тому й вона все висловлювала опінію українського громадянства хиба, що її уста замикала цензура. Але й тоді мовчанка та білі плями говорили доволі багато. Лукавства та перекупства, з чого особливо все славилася французька преса в Европі, в українській пресі не було. Тому й вплив української европейської преси на українські маси був величезний та для кожного окупанта української землі небезпечний.

Не диво проте, що з вибухом світової війни 1914 р. українська преса в Европі перестала істнувати. Російський царський уряд в день вибуху війни закрив усю українську пресу, по місяці ціла австрійська Україна дісталася під російську окупацію і в слід за тим сталося зі західно-українською пресою то саме, що зі східно-українською. Тільки в Москві зацілів один український журнал, хоч писаний російською мовою „Украинская Жизнь", що появлявся під редакцією покійного С. Петлюри.

Російська революція принесла [illegible] свободу українському печатаному слову, яке розрослося до великанських розмірів. Спрагнені печатаного слова українські маси української відродженої держави поликали все що викидали друкарські машини, в тім багато національно корисної літератури, але теж багато ворожої агітки, що в міліонах примірників серед того революційного хаосу прямо заливала села та міста.

Кожна партія мала свій пресовий орґан; величезні наклади мали особливо столичні щоденники великих партій, що були при кермі, себто соціял-демократів та соціялістів-революціонерів. Дещо менші накладом, хоч солідніше видавані були пресові органи двох других партій, самостійників та соціялістів-федералістів, під якою то назвою на ділі скривалися консервативні елементи. Були то тоді такі часи, що без додатку слова „соціяліст" ніяка громадська людина не могла ставати до громадської праці. Поза столичною пресою як гриби по дощі виростала провінціональна преса, нерідко дивачна своїми політичними поглядами та мовою. Вона теж заливала провінціональні міста та села; вона колись стане, оскільки зберіглася, дуже цікавим джерелом до пізнання психічних настроїв української революції.

Побіч партійної, політичної преси стали теж появлятися урядові видання поодиноких міністерств та загально-державний урядовий вістник законів: „Державний Вістник".

Постійні періодичні видання, повінь летючок не вистарчали, рівночасно стали появлятися книжки, як гриби по дощі розростатися нові накладні, яких в Східній Україні було в 1917-1918 вже біля 30. Особливо величезні наклади були шкільних підручників; до їх видання приступила окрема комісія при міністерстві освіти. Продукційні можливости української друкарської індустрії були за слабі, щоб заспокоїти запотребовання відродженої країни. В протягу тижня по заключенні Берестейського Мира (лютий 1918), коли відкрили границю між Львовом та Києвом зникли відразу усі книжки з книгарських полиць в Галичині; малося враження, що кожна з українських книгарень переноситься до іншого помешкання.

Печатання підручників треба було з технічних причин перенести до заграничних міст. Самих тільки шкільних мап України знаменитого українського географа Ст. Рудницького, що саме тоді появилися у Відні, гетьманське міністерство освіти замовило для шкіл 40 тисяч примірників. В р. 1918 занотовано появу 673 наголовків українських книг, що вийшли в кількох міліонах примірників. Саме тоді можна було зрозуміти наглядно, якою малою частиною України є Галичина, зі своїми солідними, але на малі розміри виданими виданнями.

а) Українське друковане слово під большевиками.

Большевицька окупація Східної України знищила цілковито дволітний національно-культурний дорібок з часів української національної держави - републики та гетьманату; серед нових обставин треба все зачинати від початку під натиском обуху комуністичної офіціяльної доктрини.

Пресова справа на Україні в перших революційних роках дістала своє нормальне завершення в створенні державного пресового бюра під скороченою назвою УТА — Українського Пресового Агентства, що так як у всіх краях світа достарчало пресі урядово насвітлених телеграм з найновішими вістями. Директором Українського Пресового Агентства за гетьманату був публіцист Дмитро Донцов, за часів Директорії Володимир Калинович; большевики по опануванні України Українське Пресове Агентство зліквідували.

В перших роках большевицької окупації більшість преси та печатаних книг перейшла на російську мову; тільки так звана „бібула", себто безвартісна агітаційна література для баламучення українських мас друкувалася в українській мові. Всякі вартісні книги появилися в мові російській. Як глибоко російщина покривалася з комунізмом видно з того, що не зважаючи на так званий українізаційний курс, що вже зачався в 1924 році, таки більшість друкованих книг в „Українській Совєтській Републиці" появлялася в неукраїнській мові. Аж доперва в р. 1927 на Східній Україні вийшло більше книг в українській мові ніж в неукраїнських мовах — російській, еврейській, польській та других.

Інтересна є табличка українського видавничого руху на Україні в часі національної революції та панування большевиків до останнього року так званої українізації, себто по рік 1930 на підставі урядових дат Української Книжкової Палати в Харкові, себто доки ще сяко-тако українська культура під большевицькою владою була толерована:

В періоді Української Держави вийшло українських книжок: в 1917 р. — 814; в 1918 р. — 1,079; в 1919 р. — 665.

В періоді Української Радянської Републики вийшло українських книжок: в 1920 р. — 257; в 1921 р. — 214; в 1922 р. — 385; в 1923 р. — 855; в 1924 р. — 1,813; в 1925 р. — 2,427; в 1926 р. — 2,445; в 1927 р. 2,920; в 1928 р. — 4,627; в 1929 р. 6,394; в 1930 р. — 6,215.

Всеж таки, колиб порівнати що це за книги для української національної культури, то показується, що вартісні книги без огляду на пануючий режім, як наприклад, університетські підручники медицини, видавані Народним Комісаріятом Здоровля, технічні підручники для науки на політехніках чи теж правничі наукові твори таки в більшости виходили в російській мові. В українській мові появлялися переважно твори зі сільського господарства, літератури та таки „агітаційна бібула". По 1930 році повернув стан сперед 1927 року. Число українських видань починає скоро спадати в користь російських, що зростають. По р. 1934, то є по смерти народного комісара народної освіти М. Скрипника, все що вартісне печатається в російській мові, навіть більшість видань української академії наук, о скільки її ще можна називати українською.

В р. 1929 і 1930 число українських книжок, виданих під большевицькою владою було найбільше і від того року зачинає знов скоро спадати.

Преса під большевицькою владою не є виразником опінії громадянства як в інших европейських країнах, тільки виразником того, чого хоче диктаторська влада Совєтів від громадянства. Преса та агітаційна „бібула" — як сказано — найскорше перейшли під большевиками на українську мову й то столичні щоденники „Вісті", „Комуніст" „Комсомольська Правда" як і провінціональна. По році 1930 вже й зі зглядами на українські маси большевики перестають числитися та преса переходить поволи на Совєтській Україні знов на російську мову. В 1940 році читали ми, що навіть урядовий щоденник Совнаркому (Совіта Народних Комісарів) в Києві перейшов на російську мову.

Центральним видавництвом на Радянській Україні вже від 1919 року було так зване Державне Видавництво України (ДВУ), яке одначе спочатку не взажаючи на таку назву видавало майже все в російській мові. Слід признати, що в часі українізації видало воно багато вартісних українських творів літературного, історичного та стисло наукового характеру. ДВУ видавало також деякі праці академії наук. Побіч ДВУ істнували спершу також видавництва державних установ як наприклад, комісаріятів, та наукових установ, як, наприклад, видавництва академії наук. Приватних видань під большевицькою владою [illegible] по р. 1923 вже так як не було. Характеристичне, що до 1927 р. большевики ще позволяли друкувати хоч один журнал-місячник релігійного змісту, натомісць книг богослужебних та релігійних взагалі печатати не було вільно. Згодом і той журнал, орган української автокефальної церкви, закрили, а по р. 1930 взагалі перестали істнувати якінебудь другі видавництва крім видавництв ДВК-и, перезваного тепер на Державне Видавниче Обєднання України (ДВОУ). Але це був тільки переходовий час, бо вже 1934 цілковито зліквідували окреме державне видавниче підприємство України, а друк всіх книжок віддано московському Государственному Издательству в Москві.

В останнім часі на Совєтській Україні українська мова лишилася з малими виїмками ще тільки в комуністичній пресі для села та в шкільних підручниках для початкових сільських шкіл та деяких семиліток. Московська совєтська влада звела українське печатане слово до якогось провінціонального діялекту, неспосібного висловлювати здобутки науки, себто найвищого людського знання, здобутки техніки чи природничих наук. Все то був приготовний стан, що в найближчій майбутности мав мабуть перейти на царську малоросійщину з домінуючою культурою „старшого русского брата".

Ми стояли перед новою загладою української книжки та печатаного українського слова.

(Дальше буде).

ЗБОРИ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗУ

ШІКАҐО, ІЛЛ. — Збори Бр. св. О. Николая, від. 106, відбудуться в неділю, 21. лютого, зараз по Сл. Божій, в' гали церковній, Оклей і Райс ул. Тому що 4. неділя є остання в місяці і нам буде запізно зібрати розмет та заслати до гол. уряду У. Н. Союзу, робимо збори один тиждень скорше. Просимо всіх членів конечно прийти. Суспендовані члени, коли не являться і не вирівнають свого довгу, будуть виключені з організації. Останній раз прошу вас, члени, принести свис, за кілько хто купив военних бондів. Прошу членів вписувати свої діти в члени У. Н. Союзу, бо дешевшого обезпечения ніде недістанете. — В. Любас, пр.; М. Попіль, кас.; Г. Дацьків, секр.

ШІКАҐО, ІЛЛ. — Сестр. Благовіщения, від. 125, повідомляє членів, що збори відбудуться в неділю, 21. того, в годині 12:30 пополудні, в парохіяльній гали при Оклей і Райс ул. — І. Подола, 849 N. Hoyne Ave.

ШІКАҐО, ІЛЛ. — Бр. Рожд. Пресв. Богородиці, від. 259, повідомляє своїх членів, що збори відбудуться в неділю, 21. лютого, в годині 2. пополудні, в салі 4950 Повліна вул. Просимо всіх членів прийти на ці збори. — Уряд: В. Горинець, предс.; І. Побуцький, секр.; А. Партика, кас.

ТИМИНС, ОНТ. — Річні загальні збори відділу 456 відбулись 24. січня. До уряду ввійшли: Й. Слоцький, голова; Ст. Біда, заст.; В. Войкевич, писар; М. Мельник, кас.; Юл. Біда і Кат. Могиляк, овік. хорих; Ів. Божек і М. Козак, контр. комісія. Рівнож подаємо до відома, що д-р Н. Венгер є назначений зборами лікарем відділу 456 на рік 1943. — В. Войкевич, писар.

ШІКАҐО, ІЛЛ. — Місячні збори Тов. ім. Тараса Шевченка, від. 252, відбудуться в неділю, 21. лютого, в год. 12:30 пополудні, в церковній гали, 1944 В. Ірі вул. Обовязком кожного члена є прийти на збори і вирівнати свої вкладки. — Іван Мигас, предс.; Іван Сливка, кас.; Павло Хомин, рек. секр.; Дм. Дякун, фін. секр.

ДІТРОТ, МІШ. — Бр. св. О. Николая, від. 175, подає до відома своїм членам, що місячні збори відбудуться в неділю, 21. лютого, в годині 1. пополудні, в гали У. Н. Дому, 4655 Мартін ул. На ці збори повинні прийти всі члени і членкиці і подати нумери бондів; цего вимагає головна канцелярія. — В. Братусь, предс.; А. Дяків, кас.; В. Бартош, секр.

В КОЖНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИНЕН ЗНАХОДИТИСЯ ЧАСОПИС „СВОБОДА".

ПОМАГАГАЮТЬ КИТАЄВИ, ЩО МОЖУТЬ.

ВАШИНГТОН. — Адміністрація „Ленд-Ліз" виясняє урядово, що хто тільки з китайців і американців хоч трохи обзнакомлений з трудноцами достав до Китаю, той мусить признати, що роблено і робиться усе можливе, щоб допомагати Китаєви. Та перше висилано те, що треба для направи шляхів, особливо Бурменського шляху, а тепер уся допомога іде літаками, а через те вона не може бути наразі такою великою, але не з вини Америки.

ТАРЗАН, ч. 717. Пощадив злочинця.

Скорим скоком убік Тарзан уникнув і цим разом палюги.

За хвилю потім він схопив Джеґера, підняв його вгору й кинув на землю.

Потім його залізні пальці схопили Джеґера за горло. „Ти заслугуєш на смерть!" Тарзан захрипів.

„Ні, ні! Уже досить кровопроливу!" просив мягкосердний Петро Іґаліс.